

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő. Kis-Mester utca 1382.</p>
--	---	--

A zsinati törvények legfelsőbb jóváhagyása.

A Budapesti Közlöny szept. 26 dik számának élén a következő hivatalos közlés jelent meg.

A magyarországi helvét hitvallásu egyház országos zsinatának mult évi október és november havában lefolyt ülészaka által készített és legfelsőbb helybenhagyás és megerősítés alá felterjesztett szervezeti javaslatára legfelsőbb helyen némely észrevételek tétetvén, az országos zsinat f. évi szeptember hó 10-én megkezdett folytatólagos üléseiben azokat tárgyalás alá vette s a módosított szakaszokat az új szerkezetben ismét felterjesztette. — A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter addig is, míg a szervezeti javaslat teljes szövege ismét felterjesztethetnék, legalázatosabb előterjesztést tett Ő Felségéhez a módosított szakaszok új szövegének előleges helybenhagyása iránt, a mire Ő császári és Apostoli királyi Felsége a következő legfelsőbb elhatározást méltóztatott legkegyelmesebben kibocsátani:

„Vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterem jelen előterjesztését helyeslő tudomásul vevén, s a magyarországi helvét hitvallásuak országos zsinata által az egyházszervezeti javaslaton tett módosításokat előlegesen jóváhagyván, megengedem, hogy az ekképen megállapított szövegü egyházi törvény az általam egyuttal szintén helybenhagyott jóváhagyási és megerősítési záradékkal ellátva, nevezett minisztérium által aláírásom alá terjesztessék.

Kelt Budapesten, 1882. évi szeptember hó 25-én.

Ferencz József, s. k.

Trefort Ágoston, s. k.

Zsinat után, egy hang a vidékről.

„Adjátok meg a császárnak a mi a császáré,
„Istennek a mi az Istené.“ Máté 22: 21.

Bevégződött tehát a magyar ref. egyház alkotmányozó zsinata. Végzései, mint a lapokból értesülünk, már

Ő Felsége a koronás magyar király által szentesítve is vannak.

Egy új korszak kezdődik most el a magyar ref. egyház életében, melynek küszöbén sokan aggódva tekintenek a jövő elébe, mert a zsinat alkotásait sötét szemüvegen nézvé, azokban jogfeladást látnak s miattok a zsinati atyák többségét kárhoztatják is.

Tisztelem én ez aggodalmat, ha az tiszta forrásból ered, mert tudom, hogy drága kincsek azok, melyek felett zsinati képviselőink az alkotmányos magyar állammal alkuba bocsátkoztak; de nem merném könnyelműleg a kárhoztatás követi dobni, azon becsületben megőszült, hit és egyház védelmében sokszor nemesen küzdött, s mások felett kitünt egyházi s világi jeleseinkre, kik a mai kor intő szavát megértve, az alkotmányos magyar kormányval egyetértőleg s együttesen, ezután nem karddal kezükben, hanem a közművelődés nemesebb és hasznosabb fegyvereivel akarják a magyar államiság eszméjét megvalósítani, hazát és egyházat fölvirágoztatni.

Igaz, hogy a magyar ref. egyháznak századokon keresztül kellett nem csak szellemi, de testi fegyverekkel is küzdenie lételéért. Igaz, hogy történetének évkönyveiben véres betűkkel vannak feljegyezve azon legszentebb jogait biztosító békekötések, melyeken autonomiáját fölépítve, ennek sánczai között a multban magas missióját teljesíthet a magyar államot és nemzetiséget megsemmisíteni akaró absolutismus törekvései ellen; de most midőn tudjuk, hogy a vallási egyenlőség szentesített törvényben biztosítva van s csak a mi hitbuzgalmunktól függ annak megvalósítása a gyakorlati életben, midőn látjuk, hogy saját magyar kormányunk, mely vérünkben való vér, testünkben való test, az erős várak sánczait romboltatja azért, hogy azoknak köveiből iskolákat építtethessen, midőn felettünk — még a politikai ellenzék állítása szerint is — a legalkotmányosabb király, valóságos atyai szeretettel uralkodik, s hazánk, nemzetünk felvirágoztatásában találja örömét: vajon mi értelme lehetne annak, hogy mi magyar reformátusok csupa ellenzékeskedési viszketegből,

mert a derék Bethlen, Bocskai és Rákóczi utódai vagyunk, kormányunk legnemesebb törekvései elibe is gátot vessünk, s a köztünk lévő s irántunk ellenséges indulatot tápláló idegen nemzetiségeknek az egyházi autonómia védelmének ürügye alatt, módot és alkalmat nyujtsunk arra, hogy nemzetünk sirját megássák s magunkat a magunk által kezökbe adott fegyverekkel gyilkoltassuk le? Ily gondolkozás és eljárás, sem egyházunk, sem hazánk iránti szeretetünket nem igazolhatná soha!

Eljött az idő, midőn nekünk többé nem a bécsi, linzi békekötéseken alapuló autonómiánkat, s ebből eredő egyházi s iskolai jogainkat kell védeni, saját alkotmányos kormányunkkal szemben, hanem inkább védenünk kell apáink vallásos hitét, s erkölcsi jellemét, a szédelgő korszellem, a vészthozó hitetlenség, s az arcátlan erkölestelenség romboló áramlatai ellen. És én, fájdalom! itt látok nagyon kevés harczost a magyar ref. intelligencia újabb nemzedékéből, pedig éppen itt lehetne és kellene a régi derék hithősök és egyházcédők dicső példáját ma is követni; de ha szétnézek e téren, szemem csak azon kipróbált ősz bajnokokkal találkozik, kik már a multban is megharcolták a magyar ref. egyház érdekében a nemes harczot, még pedig úgy, hogy a hitet is megtartották, s éppen ezek ellen küzd ma jó hazafiság ürügye alatt, a vallásos hittetlenséggel mit sem törődő ifjabb nemzedék nagy része — tisztelet a kivételeknek — s oda nyujtja jó öregeinknek, becsülettel kivivott érdemeikért, a hálátlanság tövis koronáját.

Nem jól van ez, kedves magyar reformált testvéreim! Ne nézzük mi a magyar ref. egyház szent ügyét politikai csalóka szemüvegen s ne aljasítsuk szent vallásunkat s egyházunkat politikai pártérdekek hitvány eszközévé; hanem világi testvéreink legyenek, mint őseik valának, az egyetemes papság evangyéliomi szent eszméjétől áthatva. Szeressék őszintén egyházukat, s mutassák ki ezt hitbuzgóságukkal s áldozatkészségükkel is. Mi pedig, kik mint pásztorok, az Ur nyájának legeltetésére vagyunk hivatva, gondoskodjunk hiven a reánk bizott nyájnak lelki eledeleiről, hirdetvén az ígét, mind alkalmas, mind alkalmatlan időben, és pedig a mi rendeltetésünk helyén, hitfelekezettünk templomaiban, s nem az ország házában. Főmesterünk a Jézus ezt mondja: az én országom nem e világból való. (Ján. 18: 36.) Hagyjuk tehát a földi ország építését világi testvéreinkre, kik mind jogi tanulmányaik s élet tapasztalataik által, inkább vannak hivatva a magyar haza alkotmányának tovább építésére, mint mi evangyéliomi lelkipásztorok. Mi maradjunk a templomi szószékekben s terjesszük a krisztusi hitet s jó erkölcsöket szóval és tettel, mert hit által győzzük meg a világot, (Ján. 16: 33.) s mozdithatjuk el, még a hegyeket is helyeikből. (Máté 17: 20.)

Ez azon egyedüli fegyver s isteni erő, melylyel, ha csakugyan zsinati atyáink eladták volna egyházunkat? ismét vissza szerezhettük azt, s ez utóbbi szerzeménynek dicsőssége nagyobb leszen az elsőnek dicsősségénél. — Legyünk hát igazán Isten körül forgolódo hű szolgálók s viseljünk gondot a nyájáról, melyben a szentlélek minket vigyázókká tett, hogy egy is azok közül el ne vesszen. (Csel. 20: 28.)

Egy magyar ref. lelkipásztor.

Tanszabadság-e vagy Confessió? Krisztus-e vagy Barnabás?

(Vége.)

A saját egyházunk kebelében működő lelkészek és tanítók fölött pedig, hogy mily nagy ellenőrzést gyakoroltak, mutatják kánonaink. — Hány helyen ki van mondva, hogy a lelkész ne magát predikálja, hanem a Krisztust s a tanító ne a maga véleményét tanítsa, hanem a keresztyén egyház tudományát a mint meg van állapítva. A másként gondolkodók és másként hívőktől a szó megvonatott s jó, hogy ha még egyéb baj is nem érte őket, de az egyház kenyerét semmi esetre nem ették. Ecetans példa erre a Tolnai pör, mely miatt lön a szatmár-németii zsinat egybehiva, ott se tettek Tolnai és éretlen czimborái mást, mint „önhittségükben nyavalyogva, saját kényökből némely külszertartásokban több ujitást tenni merészelték, és ennél fogva igen sok helytelen csélcsep és rágalmozó beszédek szölkak, és azon ellenfeleinknek és roszakaróinknak, a kik egy és más szertartás megváltoztatását — alaptalanul — rágalmozó módon a hit valamely sarkalatos dogmájától való elszakadásnak magyarázzák, — alkalmat szolgáltatnak az igaz vallás káromlására és iszonyu legyalázására: a nemzeti szent zsinat ezen merényletre leggyorsabb hatásvárvosságot igyekezvén alkalmazni, azon zavargerjesztőknek néhány főnökeit állomásuktól egyidőre elmozdította; mig nem jobb eszközre térve, megtérésüknek nyilvános jelét adják s az anyaszentegyház kegyét maguknak kiérdemlik. De ha ezen ő vakmerő szándékuktól el nem állanak, — egyházi szolgálatuk méltóságából örökre tétessenek le és a d assanak át a polgári hatóság hatalmába“ kanon XVII. Pedig ezek a Tolnaiék nem támadták meg a keresztyénség alapelveit, csak némely külszertartásokban kívántak ujitást behozni.

A XVIII. kanon pedig a jövőre nézve azt mondja, hogy „senki akár a hitágazatokban vagy egyházi szertartásokban, akár a közfegyelemben a maga magános vagy czimborái hatalmával valamely változást vagy ujitást tenni ne merészkedjék, hanem ha valami megújítandó vagy kijavítandó, az az egyház közös egyetértésével nyilvános és pedig nemzeti zsinatban intéztessék el. A ki vakmerőleg másként cselekedni mer: először az egyház ítéletével, azután az igazhitű törvényhatóság hatalmával ép úgy büntetendő leszen, mint amazok.“

XIX. kanon „A külföldi akadémiákra tanulás végett előmozdítandó ifjak kezébe mindaddig semmi pénzt ne adja-

nak, míg határozott térítvényuyel magukat le nem kötelezik, hogy azon intézetekben semmi eretnek vagy idegen, nevezetesen pedig Socinianus, Arminianus és Anabaptista tudományt beszívni nem fognak, hanem azt a prófétai és apostoli tant fogják megtanulni, mely a helvét hitvallásban és heidelbergi kátében foglaltatik és hazatérve ugyanazt fogják itthon tanítani. A mit ha nem teljesítenek, a megelőző végzésben hozott büntetéssel kell őket sújtani.

XXI. kanon. „Ha pedig valakik azok közül, kikre már valamely egyház vagy iskola van bízva, vagy a tudomány, vagy a szertartás felől gyanu alatt vannak, azok ellen esepreseik tartsanak vizsgálatot, és ha valósággal bebizonyul, hogy azok valamely idegen tudományt ápolnak vagy tanítanak, egy vagy két megintés után tiltsák el őket a közzsina-tig hivataluktól.“

XXVI. kanon. „Az iskolákra egyházaink előjárói szorgalmasan felügyeljenek, hogy azokban a tiszta hittudomány, az igaz kegyesség a szent iratokból és igaz hitű jelesebb tudorok írásaiból módszeresen taníttassanak.“

XXVII. kanon. „Bármely iskolák igazgatóinak meg kell komolyan hagyni, hogy semmit a magyar egyházaktól bevett fegyelem és kormányzati alak ellen az ifjuságba be ne csepegtessenek és azt maguktól idegen megáldásaikkal ne gyalázzák, hanem magukat a rájuk bízott hivatal határai közt tartásuk, különben a kik két vagy háromszori megintés után is azt abba hagyni nem akarják, az iskolákból gyalázatosan kirekesztésnek.“

Ezek világos törvények és semmi kétséget nem hagynak a felől, hogy a protestáns gyűléseknek tantételek felett többségileg biráskodni igenis erős joguk van, ha ezen jog gyakorlata a katolika egyház joggyakorlatával vonatik is párvonalba; s ha a protestáns egyháznak mint a hívők egyenjogu gyűlésének az egyéni meggyőződés felett hatalma nincs is ma már, (a mennyiben a másként vélekedőket be nem zárhatja) s ha a tudományt (?) semmiben nem korlátozhatja is; de a másként tanító tanárokat hivatalukból elmozdithatja, mert a tanszék felett egyedül a gyűlés rendelkezik, s az egyház tanaival ellenkező véleményű tanárt tudományával együtt elutasíthatja magától és iskolájából; erre nem csak a régi avult! kanonok, hanem az 1790—1. 26. törv. czikk 5. §-a is feljogosítja az egyházi hatóságot „iskolákat állíthatnak, azokba mestereket, tanárokat, igazgatókat hívni, a z o k a t e l b o c s á t a n i . . . jövőben mindig szabad leend a két hitvallású evangélikusoknak s hogy ezen jogát gyakorolta is az egyházhatóság, mikor szükségesnek látta, mutatja az, hogy a dunántuli egyházkerület csak pár év előtt bocsátotta el Pápáról az exegesis tanárt, a miért — nem hogy a vallással ellenkező tant hirdetett, hanem — Nagypéntek ünnepén szántatott, melyet az egyházkerület a vallásos kegyelet lábbal taposásának tekintett.

A tiszáninneri egyházkerület ismeri a maga jogait, tudni fogja kötelességét. Nem szóltam volna a dologhoz, ha nt. Ballagi ur czikke a közvéleményre pressiót gyakorolni nem láttatnék; ha ő megkivánta világítani az ügyet egyik oldalán, nekem jogom van nézni a másik oldalról. Én azt a kérdést vetem fel „Melyiket akarjátok a kettő közül? A tanszabadságot-e vagy az evangéliomi hitet? Jézust-e vagy Barnabást? mert ha hitvallásunk többé nem hódít, a tanszabadság, — husvétii igazság alakjában — épen rombol!

Egyébaránt hiszem és reméllem, hogy annak a férfinak, a kinek volt bátorsága a protestáns egyház közhitét arczul ütni, lesz elég becsületessége tanszékét oda is hagyni, s nem várni be, hogy kilökjék, mert itt többé más választás alig lehet, azok után a miket nyilvánosságra hozott. — Caveant Consules.

Nagy Ignác,
kölkedi ref. lelkész.

Felelet „Az egyházmegyék gyám- és nyugdíj-intézetei érdekében“ írott cikksorozatára.

(Folytatás.)

Ha a kegyeletévi statutumot már a megalkotásnak első évében sem alkalmazták még: miként lehetne ezt alkalmazni 19 évi gyakorlat ellenére a statutum előtt hivatalban volt lelkészekre?

Változásba jönnek választás utján a statutum utáni időben? Kiadják a törvény követelménye szerint keveseb, vagy több jövedelmű új egyházukból az özvegy-, árváknak vagy a gyámintézeti pénztárnak a kegyeletévi tartozást, de ennek kárpótlásul a törvényengedte joguknál fogva méltán követelhetik és be is vehetik utódaiktól az első évi javadalom hasonló felerészét. Minek igazolására jönnek látom még e következőket megjegyezni:

Pótor ur azt mondja és igen helyesen mondja: „a gyámintézet érdeke mindnyájunk érdeke; a ki azt megkárosítja, mindnyájunkat megkárosít.“ Bóldog Isten! De hát ugyan ki akarja a gyámintézetet megkárosítani? Tudtommal legalább senki.

P. ur első kérdésének felállítására egy eset adott alkalmat. Megürül egy egyház egy lelkészársunknak a szatmári egyházmegyéből más egymázmegyébe önkéntesen történt változása nyomán; helyére elválasztatik egy, a statutum érvénybe lépte előtt már hivatalban volt rendes lelkész; ez kiadja új egyházából a gyámintézeti pénztárnak a kegyeletévi járandóságot. Kérdem: van-e itt a gyámintézetnek károsodása? Egyáltalában nincsen! A mihez jogosult volt, megkapta.

Azonban, hogy e dolgot még inkább megvilágítsam, fölveszek két lehető esetet. Káplán választatik arra a megürült lelkészi állomásra, a rendes lelkészek maradnak addigi helyeiken: kap-e a gyámintézet egynél több jövedelmet? Nem kap, nem is kaphat; egy üresedéstől egy jövedelem. Másik eset: annak, a kérdéses állomásra elválasztott, kegyeletévet még soha nem fizetett lelkésznek helyére hozzá hasonló rendes lelkész választatik, nem pedig káplán; a helyére ismét ilyen és így tovább, három, négy, vagy több egyház is változásba jön, mindannyija ilyforma kifogásos rendes lelkészszel töltetik be és csak az utolsó egyház káplánal: mi következik ebből? P. ur szerint természetesen annak kell következni, hogy ha az első rendes lelkész kárpótlás nélkül kiadni köteles a kegyeletévet, mind a többi, hozzá hasonló lelkész is tartozik azzal, vagyis a törvénynek 19 éves huzamos gyakorlat daczára visszaható erő tulajdonittatván, habár valóban csak egy oly üresedés állott is be, honnét a fele jövedelem a gyámintézetet illeti: mégis ez

három, négy, vagy több kegyeletévet kapna, a mi pedig már csakugyan különös lenne.

Nem úgy van az Pótor ur! Nem úgy tanultuk mi ezt a logikából.

Előre bocsátva, hogy oly lelkeszi hivatal üresedését értem, honnét a kegyeletévi jövedék a gyámintézetet illeti, a köztünk levő vitás ügyre nézve bezárólag egy igen egyszerű, ugyanazért nagyon világos okoskodással élek, nevezetesen: A hány üresedés, annyi jövedék illeti a gyámintézetet... egy hely jött üresedésbe, tehát egy jövedék illeti a gyámintézetet. Ez az én következtetésem. Állítsuk fel még egyszer a tételt! A hány üresedés, annyi jövedék illeti a gyámintézetet... egy hely jött üresedésbe; tehát két jövedék illeti a gyámintézetet. Ez a Pótor ur következtetése. És hogy melyikönk részén van az igazság: ítéljen most már úgy önnönmaga P. ur, mint az érdeklődő közönség!

Azonban foglalkozzunk immár a másik kérdéssel, vagyis azzal, hogy a különböző egyházmegyében lakó s helyöket megcserélő lelkészeket követelhetni-e a rendes tagsági díjon felül még kegyeletévi jövedelmet is?... Pótor ur szerint „igen!“ nézetem szerint „nem!“

Igaz, hogy a szatmári egyházmegye folyó évi ápril havában tartott gyámintézeti egyetemes gyűlése a jövőre kötelező szabályul kimondotta, hogy az ily cserélő lelkészek kegyeletévi fizetésre kötelezvék; de az már nem épen úgy áll, mint P. ur mondja, hogy a más egyházmegyéből csere útján közénk jött azon lelkészt is, kinek esete P. urat a fölshóllásra készítette, egyenesen és határozottan kegyeletévi fizetésre kötelezte volna. A dolog úgy történt valósággal, hogy a közgyűlés, tekintettel egy részt az ilyen törvény nem létezésére, másrészt az illető lelkésznek szorult anyagi helyzete — s fizetni tartozott tetemes beruházási költségére, tisztelt elnökének azon, az illetőhöz intézett fölhívása folytán: mit ajánl a gyámintézet részére önszántából? a beköltözött lelkész által följánlott 100 frtot készséggel elfogadta és azzal megelégedett, holott a kegyeletévi javadalom 400 vagy 500 frt körül lett volna.

(Folyt. köv.)

Z s i n a t.

Gróf Lónyai Menyhért beszéde.

Szept. 15.

Főtiszteletű és méltóságos zsinat! két indítvány terjesztetett a zsinat elébe, hallottunk beszédeket pro és contra, figyelmeztettünk, hogy mi következése lesz, ha egyiket vagy másikat elfogadják. Egyben megegyezik mind a két javaslat. Mind a kettőt benyújtó párt tagjai át vannak hatva azon kötelesség érzetétől, melylyel egyházunk javá iránt viseltetünk, azon érzéstől, mely nem csak ma, hanem mióta a protestáns egyház áll, minden korszakban jellemezte annak fiait. Gróf Széchényinek ama mondását, hogy minden önálló és független polgár egyforma hazafiasság által lelkesítettik, sokan nem fogták fel. Az érzelem s a cél egy itt is, csak az utnak és módnak megválasztása hozhatja többé kevésbé ellentétbe az egyeseket. Így vagyunk mi is. Nincs senki, ki ne lelkesülne egyházáért, eltérünk az utban és módban, melyet célunk elérésére választunk.

A másik, miben a két párt megegyezik, hogy mindkét részről tett nyilatkozatok szerint, egyházszerületünk és iskoláink elválhatlan feltételeit képezik az egyháznak. — E tekintetben ismét a módban térünk el és azt merem állítani, hogy a többség által beterjesztett indítvány sokkal határozottabb, pozitívabb mint a kisebbség javaslata. — Tegnap olyan szónoklatot is hallottam, mintha kétségbe akarnák azt vonni, hogy a többség lelkesültséggel függ az iskolákon. Erre nézve szabad legyen felhoznom, hogy kimondja az indítvány, „legkevésbé sem fogadhatja el a zsinat az ezt kétségbe vonó nézetet, hivatkozva az 1790—1. törvényre, egyházunk organikus egységére, egyházi szerződésekre stb.“ ezen vádat határozottan tagadom.

A kisebbségi indítványban félelmeket s aggodalmakat látok kifejezve, pedig a többség indítványában benne van: „az iskolaügyi munkálatot a ref. egyházunkban fenálló összes alsóbb és felsőbb iskolák mindennemű szellemi és anyagi ügyeire felügyelő hatósághoz, az egyetemes konventhez teszi át, hogy mint egyházunk törvényes jogainak különben is őre és védelmezője, a szükséges intézkedéseket összes tanügyünk összhangzatos fejlődése érdekében tegye meg.“

Engedtessek meg nekem, hogy lehetőleg röviden jellemezsem azt, a miben eltérünk egymástól. Eljárásunk különböző először azért, mert:

Nem állunk egyenlő téren. A kisebbség véleménye: felirni Ő Felségéhez és onnan várni a szentesítést. Ha a tisztelt indítványozók nem jót állanak, hanem csak biztos kilátást nyújtanak is arra, hogy teljes sikert reméljek, és bennem is azon meggyőződést keltik fel, melyszerint elhiszem vagy elhiszszük, várjuk, hogy teljesebbé fog menni, én leszek az első, a ki velök fogok szavazni.

A mi álláspontunk az: hogy használjuk fel az alkalmat, mert mi a leiratban határozott ígéretet, sőt biztosítást látunk a felől, hogy mindazon pontjaira nézve a zsinati törvényhozásnak, melyeket felterjesztettünk, a szentesítés meg van ígérve.

Az ő javaslatok bizonytalan, az a jelenben és jövőben, melynek teljesebbét ők magok sem hiszik; a mienk ígéret. A többség indítványa oly természetű, hogy reményünk, bizalmunk van, hogy ha elfogadtatik, rövid időn megérjük azt a korszakot, midőn egységesen cselekedhetünk szentesített zsinati törvények alapján. — Az ő politikájuk a régi politika, mely bizonytalan, a mienk a biztos pozitív politika, melyre biztosan lehet építeni. — Azután van egy lényeges eltérés közöttünk. A tisztelt kisebbség úgy tesz, — engedjék meg e jellemzést, — mint amaz államférfi, kinek az volt a politikája, hogy mi még várhatunk. Mi uraim nem várhatunk; körülöttünk minden halad s meg vagyunk győződve, hogy akkor követnénk el legnagyobb hibát, ha a cselekvést elutasítanánk magunktól és a várás politikáját fogadnánk el. — De miután mi a cselekvést óhajtjuk, nem a konzervatív megmaradást: mindenek előtt óhajtjuk elérni, hogy a szentesített törvények alapján bekövetkezzék azon időszak, midőn az egyes cselekvések korszaka megnyílik. Hogy ne vágyódnánk megérni azt a pillanatot, midőn az 5 testvér superintendencia egyesülni fog egyházunk javára. — Az egyik testvér, az erdélyiek, elkülönítve voltak; a hazánkbeli superintendenciákban, mint igen helyesen mondá főtiszteletű Révész Bálint püspök ur, kívánatos lett volna,

ha a kerületek együtt mozdították volna elő ügyeinket, védhették volna jogainkat. Imé ez azt mutatja, hogy nem a negatív, hanem a cselekvés terére kell állani.

De van egy más dolog, melyet szükségesnek látok fel- említeni, a közalap megteremtése. Hosszu már az egyház élete s mily keveset tehetett. — Évtizedek óta átjárta mindenki lelkét azon óhaj, teremtünk egy közalapot; adjuk meg az erőt, melyet az egység nyújt. Minden kísérlet meg- hiúsult, őszinte óhaj, maradt siker nélkül. Most a felter- jesztett törvényben egy szó sem tétetik ellene, s hibás eljárás volna, a várhatás politikája alatt a tevékenységet kizárni. Mi nem birunk azon hatalommal, melylyel az ősz- szesített és folytonosan szaporodó tőkék. — A tőke uralja a világot, ez gyakorol lényeges befolyást mindenre. A ki szí- vén viseli a maga egyháza javát, hogy ne óhajtaná, hogy egyházi szolgálók közül senki se lenne ilyen nyomor közt; hogy nyerve meg a függetlenséget, melyet a középszerű vagyonság nyújt; ki ne kíváná azt a korszakot, midőn a lelkészek özvegyei és árvái felemelt fővel járhatnak. Ezt pedig elérjük nem egyszerre, hanem lassankint a szentesi- tendő zsinati törvények alapján a közalap által.

Nem közömbös tehát, hogy a haladás vagy maradás politikáját kövessük.

Tegnap hallottam, hogy bizonyos insequentiaival vádoltak bennünket, Erre nézve szabad legyen kijelenteni, hogy én ma is azon az alapon állok, melyen állottam novem- berben. Az volt a meggyőződésem és ma is az, hogy a zsinat tul ment a határon, melyet meg kellett tartania. A zsinat megfelelt feladatának, ha az alkotmány-szervezetet meg- alkotta s azt szentesítés alá bocsátotta s tovább nem kellett volna menni; az iskolaügy új zsinati feladata lett volna. A mult zsinati többségének szándéka volt, hogy a bíróságok szervezését és az iskolaügyet is terjeszszük fel. — A többség kívánta volt s én csatlakoztam a többséghez. — Azok, kik minden alkalommal keresnek külön állást, bárminő helyzet- ben látták volna magokat, nem találtak volna más módot, mint csatlakozni a többséghez. Mi ugyan azon alapon va- gyunk mint akkor. Szükségesnek tartottam akkor is, hogy a közoktatásról szóló részt hagyjuk ki. Engedjék meg, hogy indítványom mellett, a követendő eljárás mellett szóljak néhány szót. A felirat és az alkotott törvények letétele közt kell választani. A kisebbség feliratot indítványoz terjesz- teni a kormányhoz, melylyel elhatározzuk, hogy az iskolá- ról szóló része a zsinati munkálatnak levétesse. A dolog természetében van, de az illem is azt kívánja, hogy addig a cselekvés terére lépni nem helyes dolog. Ámde a többség azt mondja, hogy a mi jogaink és törvényeink szerint, a mit czélszerűnek és időszerűnek látunk, törvénybe igtathat- juk. Miután én sem akarok mást tenni jogaink fentartásán kívül, kérem, utasítsa a zsinat a konventet, hogy ezen ügy- ben megtehesse mindent, a mit szükségesnek lát, a konvent azon alapon lesz, a mit a zsinat kíván. Ma is a szabad cse- lekvést tartjuk fen egyházunk számára, a mit elérhetünk. Mi a cselekvés terén vagyunk, az egyházi fejlődés terén. Ki nem cselekszik a mai haladás korában, az eseményekért lesz felelős. A magyar ref. egyház mindig a józan haladás- nak volt bajnoka, az is marad s ilyen fontos ügyben elzárni az utat egy felirat által, nem tartom helyesnek.

A vita tegnap hosszan folyt, minden részletek kifejtet- tek, az idő is előhaladt, többet ez ügyben beszélni nem volna

czélszerű. Azonban azon kérésem van a tisztelt zsinathoz, tegyünk mindent és aként, hogy a nagy gonddal kidolgozott és szentesíthető törvényt ne bizzuk a bizonytalan időkre. Igyekezünk megragadni az alkalmat és létesítsük a mit lehet. Egy bölcs, ki nagy történész volt, történelmi vizsgáló- dásai alkalmával egy paradoxonnak látszó nyilatkozatot tett: „semmi sem bizonyos, minden lehetséges.“ Igen én ma bizonyosnak látom, hogy czélt érünk; holnap? talán történ- hetnek események, melyek évtizedekre visszavetnek. Minden lehetséges. Tudjuk, hogy gyakran 24 óra alatt világ esemé- nyek álltak elő, melyek a megérett dolgokat eltörölték a cselekvés teréről. — Nem mondhatom, hogy valószínű, de nevetséges dolog lenne kitenni az eredményt talán valami, ma még váratlan világesemény fejlődésének, mikor az egész világ s hazánk gondja távol lesz attól, hogy a zsinati törvé- nyek kivételére gondoljon. Valóban megvallom, hogy attól félek, hogy ha bizonytalan időnek tesszük ki magunkat, s meg nem ragadjuk az alkalmat, az a következése lehet, hogy az egész munkálatnak nyomai idővel a történész által mint igen becses materiák fognak feltalálni, melyekre véleménye ez lehet: ezek jót akartak, de azok kivételére nem vállalkoztak. Én az ilyenért a felelősséget magamra nem veszem. Ezért mélyen tisztelt zsinat azon kérést intézem, tegyünk lehetővé a szentesítést, hadd érzük meg mi is, kik ősz hajjal jelentünk itt meg, éltünk utolsó korszakában, a sikert s láthassuk, hogy ezen az uton jövőt egyházunk szá- mára biztos alapon építettünk.

A legszebb elégtétel, mit adhatunk, ha midőn a szente- sitett törvények után az alkotmány megadja az életet a működésre, ha midőn velük együtt fogunk cselekedni, a legszebb elégtétel lesz, mondom, hogy akkor az eredmények meggyőzőbb tényével bizonyítsuk be, hogy a két ut közt az volt helyesebb, melyet mi választottunk. (Éljen.)

György Endre beszéde.

Szeptember 14-diki esti ülésen.

Én a többség által beadott indítványnak vagyok hive. Indokolásával ezen álláspontnak nem akarok reflektálni azokra, melyek Hegedüs társam által elmondattak; elisme- rem, hogy az 1790-diki törvényben az állam részéről fentar- tott constitutiók, más oldalról a felekezetek részére fentar- tott ordinatio oly tágas fogalmakat engednek magukban rejteni, melyek a leghevesebb vitákat képesek provokálni az állam és a felekezetek álláspontja közt, azonban ennek gyakorlati alkalmazása csak akkor áll előttünk, ha a közép- tanodai törvényjavaslat meg lesz. Az akadémiáról Kis Alberttel nem akarok disputálni azon kérdés felett, hogy ott a magyar protestánsok száma kevés, midőn annak ér- demdus elnökét itt tisztelhetjük; arról sem akarok szólni, vajjon a Szt. István társulat működése nagy körben terjed- é ki vagy se; hanem egyet meg kell említenem, tisztelt kép- viselő társam Lükő Géza ma reggel egy frazist bocsátott ki ajakán, melynek én nagyobb horderőt tulajdonítok a jelen vitára nézve. Azt mondja ugyanis, hogy a zsinati határozat- ok fekete-sárga lombikon keresztül bocsátatnak. Képvi- selő urak, ez igen nehéz tréfának és szójátéknak, ő neki tudnia kellene, de ha nem tudja, figyelmeztetem az 1848-iki törvényekre, melyek szerint a magyar állam magyar kirá- lyának színe a magyar nemzet színe, és ha bocsátjuk is

három, négy, vagy több kegyeletévet kapna, a mi pedig már csakugyan különös lenne.

Nem úgy van az Pótor ur! Nem úgy tanultuk mi ezt a logikából.

Előre bocsátva, hogy oly lelkészi hivatal üresedését értem, honnét a kegyeletévi jövedék a gyámintézetet illeti, a köztünk levő vitás ügyre nézve bezárólag egy igen egyszerű, ugyanazért nagyon világos okoskodással élek, nevezetesen: A hány üresedés, annyi jövedék illeti a gyámintézetet... egy hely jött üresedésbe, tehát egy jövedék illeti a gyámintézetet. Ez az én következtetésem. Állítsuk fel még egyszer a tételt! A hány üresedés, annyi jövedék illeti a gyámintézetet... egy hely jött üresedésbe; tehát két jövedék illeti a gyámintézetet. Ez a Pótor ur következtetése. És hogy melyikönk részén van az igazság: itéljen most már úgy önmömagá P. ur, mint az érdeklődő közönség!

Azonban foglalkozzunk immár a másik kérdéssel, vagyis azzal, hogy a különböző egyházmegyében lakó s helyöket megcserélő lelkészeket követelhetni-e a rendes tagsági díjon felül még kegyeletévi jövedelmet is?... Pótor ur szerint „igen!” nézetem szerint „nem!”

Igaz, hogy a szatmári egyházmegye folyó évi ápril havában tartott gyámintézeti egyetemes gyűlése a jövőre kötelező szabályul kimondotta, hogy az ily cserélő lelkészek kegyeletévi fizetésre kötelezvék; de az már nem épen úgy áll, mint P. ur mondja, hogy a más egyházmegyéből csere útján közénk jött azon lelkészt is, kinek esete P. urat a föl-szólalásra készteté, egyenesen és határozottan kegyeletévi fizetésre kötelezte volna. A dolog úgy történt valósággal, hogy a közgyűlés, tekintettel egy részt az ilynemű törvény nem létezésére, másrészt az illető lelkésznek szorult anyagi helyzete — s fizetni tartozott tetemes beruházási költségére, tisztelt elnökének azon, az illetőhöz intézett fölhívása folytán: mit ajánl a gyámintézet részére önszántából? a beköltözött lelkész által följánlott 100 frtot készséggel elfogadta és azzal megelégedett, holott a kegyeletévi javadalom 400 vagy 500 frt körül lett volna.

(Folyt. köv.)

Zsinat.

Gróf Lónyai Menyhért beszéde.

Szept. 15.

Főtiszteletű és méltóságos zsinat! két indítvány terjesztetett a zsinat elébe, hallottunk beszédeket pro és contra, figyelmeztettünk, hogy mi következése lesz, ha egyiket vagy másikat elfogadják. Egyben megegyezik mind a két javaslat. Mind a kettőt benyújtó párt tagjai át vannak hatva azon kötelesség érzetétől, melylyel egyházunk java iránt viseltetünk, azon érzéstől, mely nem csak ma, hanem mióta a protestáns egyház áll, minden korszakban jellemezte annak fiait. Gróf Széchényinek ama mondását, hogy minden önálló és független polgár egyforma hazafiasság által lelkesítetik, sokan nem fogták fel. Az érzelem s a cél egy itt is, csak az utnak és módnak megválasztása hozhatja többé kevésbé ellentétbe az egyeseket. Így vagyunk mi is. Nincs senki, ki ne lelkesülne egyházáért, eltérünk az utban és módban, melyet célunk elérésére választunk.

A másik, miben a két párt megegyezik, hogy mindkét részről tett nyilatkozatok szerint, egyházszervezetünk és iskoláink elválhatlan feltételeit képezik az egyháznak. — E tekintetben ismét a módban térünk el és azt merem állítani, hogy a többség által beterjesztett indítvány sokkal határozottabb, pozitívabb mint a kisebbség javaslata. — Tegnap olyan szónoklatot is hallottam, mintha kétségbe akarnák azt vonni, hogy a többség lelkesültséggel függ az iskolákon. Erre nézve szabad legyen felhoznom, hogy kimondja az indítvány, „legkevésbé sem fogadhatja el a zsinat az ezt kétségbe vonó nézetet, hivatkozva az 1790—1. törvényre, egyházunk organikus egységére, egyházi szerződésekre stb.“ ezen vádat határozottan tagadom.

A kisebbségi indítványban félelmeket s aggodalmakat látok kifejezve, pedig a többség indítványában benne van: „az iskolaügyi munkálatot a ref. egyházunkban fenálló összes alsóbb és felsőbb iskolák mindennemű szellemi és anyagi ügyeire felügyelő hatósághoz, az egyetemes konventhez teszi át, hogy mint egyházunk törvényes jogainak különben is őre és védelmezője, a szükséges intézkedéseket összes tanügyünk összhangzatos fejlődése érdekében tegye meg.“

Engedjék meg nekem, hogy lehetőleg röviden jellemezzem azt, a miben eltérünk egymástól. Eljárásunk különböző először azért, mert:

Nem állunk egyenlő téren. A kisebbség véleménye: felírni Ő Felségéhez és onnan várni a szentesítést. Ha a tisztelt indítványozók nem jót állanak, hanem csak biztos kilátást nyújtanak is arra, hogy teljes sikert reméljek, és bennem is azon meggyőződést keltik fel, melyszerint elhiszem vagy elhiszszük, várjuk, hogy teljesebbé fog menni, én leszek az első, a ki velök fogok szavazni.

A mi álláspontunk az: hogy használjuk fel az alkalmat, mert mi a leiratban határozott ígéretet, sőt biztosítást látunk a felől, hogy mindazon pontjaira nézve a zsinati törvényhozásnak, melyeket felterjesztettünk, a szentesítés meg van ígérve.

Az ő javaslatok bizonytalan, az a jelenben és jövőben, melynek teljesebbét ők magok sem hiszik; a mienk ígéret. A többség indítványa oly természetű, hogy reményünk, bizalmunk van, hogy ha elfogadtatik, rövid időn megérjük azt a korszakot, midőn egységesen cselekedhetünk szentesített zsinati törvények alapján. — Az ő politikájuk a régi politika, mely bizonytalan, a mienk a biztos pozitív politika, melyre biztosan lehet építeni. — Azután van egy lényeges eltérés közöttünk. A tisztelt kisebbség úgy tesz, — engedjék meg e jellemzést, — mint amaz államférfi, kinek az volt a politikája, hogy mi még várhatunk. Mi uraim nem várhatunk; körülöttünk minden halad s meg vagyunk győződve, hogy akkor követnénk el legnagyobb hibát, ha a cselekvést elutasítanánk magunktól és a várás politikáját fogadnánk el. — De miután mi a cselekvést óhajtjuk, nem a konzervatív megmaradást: mindenek előtt óhajtjuk elérni, hogy a szentesített törvények alapján bekövetkezzék azon időszak, midőn az egyes cselekvések korszaka megnyílik. Hogy ne vágyódnánk megérni azt a pillanatot, midőn az 5 testvér superintendencia egyesülni fog egyházunk javára. — Az egyik testvér, az erdélyiek, elkülönítve voltak; a hazánkbeli superintendenciákban, mint igen helyesen mondá főtiszteletű Révész Bálint püspök ur, kívánatos lett volna,

ha a kerületek együtt mozdították volna elő ügyeinket, védhatték volna jogainkat. Imé ez azt mutatja, hogy nem a negatív, hanem a cselekvés terére kell állani.

De van egy más dolog, melyet szükségesnek látok fel- említeni, a közalap megteremtése. Hosszu már az egyház élete s mily keveset tehetett. — Évtizedek óta átjárta mindenki lelkét azon óhajlás, teremtsünk egy közalapot; adjuk meg az erőt, melyet az egység nyújt. Minden kísérlet meg- hiusult, őszinte óhajlás maradt siker nélkül. Most a felter- jesztett törvényben egy szó sem tétetik ellene, s hibás eljárás volna, a várhatás politikája alatt a tevékenységet kizárni. Mi nem birunk azon hatalommal, melylyel az ösz- szesített és folytonosan szaporodó tőkék. — A tőke uralja a világot, ez gyakorol lényeges befolyást mindenre. A ki szí- vén viseli a maga egyháza javát, hogy ne óhajtaná, hogy egyházi szolgálóink közül senki se lenne ilyen nyomor közt; hogy nyerje meg a függetlenséget, melyet a középszerű vagyonság nyújt; ki ne kívánná azt a korszakot, midőn a lelkészek özvegyei és árvái felemelt fővel járhatnak. Ezt pedig elérjük nem egyszerre, hanem lassankint a szentesi- tendő zsinati törvények alapján a közalap által.

Nem közömbös tehát, hogy a haladás vagy maradás politikáját kövessük.

Tegnap hallottam, hogy bizonyos insequentiaival vádoltak bennünket, Erre nézve szabad legyen kijelenteni, hogy én ma is azon az alapon állok, melyen állottam novem- berben. Az volt a meggyőződés és ma is az, hogy a zsinat túl ment a határon, melyet meg kellett tartania. A zsinat megfelelt feladatának, ha az alkotmány-szervezetet megal- kotta s azt szentesítés alá bocsátotta s tovább nem kellett volna menni; az iskolaügy új zsinat feladata lett volna. A mult zsinat többségének szándéka volt, hogy a bíróságok szervezését és az iskolaügyet is terjesszük fel. — A többség kívánta volt s én csatlakoztam a többséghez. — Azok, kik minden alkalommal keresnek külön állást, bárminő helyzet- ben látták volna magokat, nem találtak volna más módot, mint csatlakozni a többséghez. Mi ugyan azon alapon va- gyunk mint akkor. Szükségesnek tartottam akkor is, hogy a közoktatásról szóló részt hagyjuk ki. Engedjék meg, hogy indítványom mellett, a követendő eljárás mellett szóljak néhány szót. A felirat és az alkotott törvények letétele közt kell választani. A kisebbség feliratot indítványoz terjesz- teni a kormányhoz, melylyel elhatározzuk, hogy az iskolá- ról szóló része a zsinati munkálatnak levétesse. A dolog természetében van, de az illem is azt kívánja, hogy addig a cselekvés terére lépni nem helyes dolog. Ámde a többség azt mondja, hogy a mi jogaink és törvényeink szerint, a mit czélszerűnek és időszerűnek látunk, törvénybe igtathat- juk. Miután én sem akarok mást tenni jogaink fentartásán kívül, kértem, utasítsa a zsinat a konventet, hogy ezen ügy- ben megtehesse mindent, a mit szükségesnek lát, a konvent azon alapon lesz, a mit a zsinat kíván. Ma is a szabad cse- lekvést tartjuk fen egyházunk számára, a mit elérhetünk. Mi a cselekvés terén vagyunk, az egyházi fejlődés terén. Ki nem cselekszik a mai haladás korában, az eseményekért lesz felelős. A magyar ref. egyház mindig a józan haladás- nak volt bajnoka, az is marad s ilyen fontos ügyben elzárni az utat egy felirat által, nem tartom helyesnek.

A vita tegnap hosszan folyt, minden részletek kifejtet- tek, az idő is előhaladt, többet ez ügyben beszélni nem volna

czélszerű. Azonban azon kéréssem van a tisztelt zsinathoz, tegyünk mindent és aként, hogy a nagy gondal kidolgozott és szentesíthető törvényt ne bizzuk a bizonytalan időkre. Igyekezzünk megragadni az alkalmat és létesítsük a mit lehet. Egy bölcs, ki nagy történész volt, történelmi vizsgáló- dásai alkalmával egy paradoxonnak látszó nyilatkozatot tett: „semmi sem bizonyos, minden lehetséges.“ Igen én ma bizonyosnak látom, hogy czélt érünk; holnap? talán történ- hetnek események, melyek évtizedekre visszavetnek. Minden lehetséges. Tudjuk, hogy gyakran 24 óra alatt világ esemé- nyek álltak elő, melyek a megérett dolgokat eltörölték a cselekvés teréről. — Nem mondhatom, hogy valószínű, de nevétséges dolog lenne kitenni az eredményt talán valami, ma még váratlan világesemény fejlődésének, mikor az egész világ s hazánk gondja távol lesz attól, hogy a zsinati törvé- nyek kivitelére gondoljon. Valóban megvallom, hogy attól félek, hogy ha bizonytalan időnek tesszük ki magunkat, s meg nem ragadjuk az alkalmat, az a következése lehet, hogy az egész munkálatnak nyomai idővel a történész által mint igen becses materiák fognak feltaláltni, melyekre véleménye ez lehet: ezek jót akartak, de azok kivitelére nem vállalkoztak. Én az ilyenért a felelősséget magamra nem veszem. Ezért mélyen tisztelt zsinat azon kérést intézem, tegyék lehetővé a szentesítést, hadd érjük meg mi is, kik ősz hajjal jelentünk itt meg, éltünk utolsó korszakában, a sikert s láthassuk, hogy ezen az uton jövőt egyházunk szá- mára biztos alapon építettünk.

A legszebb elégtétel, mit adhatunk, ha midőn a szente- sitett törvények után az alkotmány megadja az életet a működésre, ha midőn velük együtt fogunk cselekedni, a legszebb elégtétel lesz, mondom, hogy akkor az eredmények meggyőzőbb tényével bizonyítsuk be, hogy a két ut közt az volt helyesebb, melyet mi választottunk. (Éljen.)

György Endre beszéde.

Szeptember 14-diki esti ülésen.

Én a többség által beadott indítványnak vagyok hive. Indokolásával ezen álláspontnak nem akarok reflektálni azokra, melyek Hegedüs társam által elmondattak; elisme- rem, hogy az 1790-diki törvényben az állam részéről fentar- tott constitutiók, más oldalról a felekezetek részére fentar- tott ordinatio oly tágas fogalmakat engednek magukban rejteni, melyek a leghevesebb vitákat képesek provokálni az állam és a felekezetek álláspontja közt, azonban ennek gyakorlati alkalmazása csak akkor áll előttünk, ha a közép- tanodai törvényjavaslat meg lesz. Az akadémiáról Kis Alberttel nem akarok disputálni azon kérdés felett, hogy ott a magyar protestánsok száma kevés, midőn annak ér- demdus elnökét itt tisztelhetjük; arról sem akarok szólni, vajjon a Szt. István társulat működése nagy körben terjed- é ki vagy se; hanem egyet meg kell említenem, tisztelt kép- viselő társam Lükő Géza ma reggel egy frazist bocsátott ki ajakán, melynek én nagyobb horderőt tulajdonítok a jelen vitára nézve. Azt mondja ugyanis, hogy a zsinati határozat- ok fekete-sárga lombikon keresztül bocsátatnak. Képvi- selő urak, ez igen nehéz tréfának és szójátéknak, ő neki tudnia kellene, de ha nem tudja, figyelmeztetem az 1848-iki törvényekre, melyek szerint a magyar állam magyar kirá- lyának színe a magyar nemzet színe, és ha bocsátjuk is

valamely lombikon keresztül a zsinati határozatokat, annak színe csak a magyar nemzet színe lehet.

Már most áttérek az indítványra. A két indítvány lényege szerintem így foglalható össze: csináljunk-e az iskolaügy kérdésével junctimot vagy nem? Mindnyájan tudjuk, hogy Ő Felsége kormánya opportunitási szempontból nem terjesztheti fel munkálataink tanügyi részét, hogy Ő Felsége mint kegyur nem praeokkupálhatja az országgyűlés törvényhozását. Ennélfogva a kérdés az, vajjon a fenmaradt többi résznek szentesítését, melynek kevesebb akadály van, kérjük-e vagy a mint Dobos mondta, mint ajándékot, arany trombitát, eldobjuk. — Aggodalmát az okozta, hogy szerinte, a mi engedményünk jogfeladás. Ezen nézet ellen tiltakozom, hiszen a mi indítványunk a többség indítványa, oly határozottan mondja, sőt talán sokkal határozottabban, bocsásson meg, mint igen tisztelt ellentétes nézetben álló társam hiszi, hogy legtávolabbról sem fogadja el a zsinat a leirat azon felfogását, mintha az egyház és iskola ügye elválasztható volna; továbbá fentartja az 1790-diki törvény minden consequentiáját, nyíltan hirdeti a teljes autonómiát. Ennél tovább egyik sem ment; vagy talán jogfeladás az, hogy az erdélyi püspökre nézve Ő Felsége legfelsőbb jogát fentartja? Hiszen ez eddig is gyakoroltatott, s e gyakorlatot oly fontosnak tartom, hogy valóban nem hiszem az államot azon helyzetben lévőnek, hogy ezen jogáról lemondjon. — A politikai kérdésekről, különösen pedig az Ő Felsége által gyakorolt jogról való lemondást követelni nem lehet, de azért ez nem jogfeladás semmi körülmények között sem. Az 1848-diki törvényhozás alkalmával az ellenzéknel kétségkívül azon nézet volt irányadó, egyik vezérelv, hogy az iskola az állam részére adassék át; más most Lükő Géza azt mondja, ezen elvet elfogadom. Ámde mi eddig azon állásponton voltunk, hogy ragaszkodtunk a törvényben fentartott joghoz, s én a contra dictiót épen ebben találom, hogy egyrésztől kifejezi álláspontját az 1848-diki törvényhozásra vonatkozólag, hogy ezen elvnek barátja s mégis nekünk tesz szemrehányást, hogy az iskolaügyben az államnak jogokat adunk. Vagy egyik, vagy másik nem áll; vagy elfogadja az államiskola elvét, a mi nekünk nem vét semmit, vagy nem fogadja el, s akkor nem lehet az 1848-diki barátja.

Most tehát tisztelt zsinat a praktikus kérdés az, előtünk áll Ő Felségének leirata, melyben egy rakás dolgot szentesítésre ajánl, kilátásba helyez, függőben tart: felterjeszszük újra? Ugyanazon okok, melyek ma állnak, állnak holnap, holnapután is. Uj zsinatot tartunk? Ez ellen ismét Lükő Géza tiltakozik, mondván, hogy két zsinat költségei súlyosak prot. egyházunkra nézve, E felfogás helyes, de a consequentia világos: ki junctim akarja a felterjesztést, junctim akarja a letételt.

Teljesen igaza volt Szász Domokosnak, hogy nem tehetjük le a zsinat munkálatait a nélkül, hogy ne manifestáljuk, hogy a kálvinista egyház nagyobbszerű akcióra nem képes. Kell az egyházalkotmány, domestika, kellene a törvények, melyeket alkottunk és mert ez úgy van, a logika arra vezet, hogy az oppositio, mely ezen kérdésben nyilvánul, nem többé a határozati javaslat ellen, hanem a zsinat egész működése ellen van irányulva. Hegedüs László meglehetősen nyíltan fejezte ki e tekintetben nézetét, barátai még nyíltabban, mert nincsen semmi kétség a felől, hogy ha a

zsinat minden eredmény nélkül oszlik szét, sokkal rosszabb, mintha soha létre sem jött volna, mert manifestáltatnék, hogy egyházunk nagyobbszerű akcióra nem képes. Tegyük fel a legrosszabbat, hogy — a miről én nem kételkedem ki-mondani, hogy most se igaz, sose lesz igaz — Ő Felsége alkotmányos kormánya ellenséges érzülettel viseltetik protestáns egyházunk iránt, akkor is kötelességünk megragadni a jelen alkalmat és jogot, s ha a jövőre nézve bizalmatlankodunk, annyival inkább kérjük szentesítését annak, a mi szentesíthető, hogy ha rossz napok jönnek, együtt találják a protestáns egyházat. És én nem is akarom igen tisztelt Makai társam hasonlatát használni, nem óhajtom, hogy a kálvinista egyház legyen olyan, mint a kova, mely csak akkor hányszikrát, mikor ütik; én féluék tőle, hogy a kálvinista egyház mindig szikrát hányna, s akkor, mikor szükség volna rá, nem volna képes világosságot terjeszteni. — Ne akarjunk politikát csinálni, nézzük tisztán a dolgot, ne keverjünk oly elementumot bele, a mi nincsen ott, vegyük tisztán, a mint áll; hogy ha mi akarjuk a haladást, ha ki akarunk lépni a szabad verseny terére és — Balogh Ferencz szerint — nem elzárkózni a fellegvárba, akkor megmutatjuk életképességünket. Valóban itt az ideje, hogy megragadjuk az egyesítést s mindazon joggyakorlatot, melyet nekünk az egyház és iskola autonómiája biztosít. Nekem nem elég az, a mit Hegedüs mondott, midőn a vallásügyi sérelem levétetett: nem halt meg a leányzó, csak alszik; nekem nem elég biztatás az, hogy nem haltunk meg, nekünk aludni sem szabad, hanem ébren kell lenni. — A javaslatot elfogadom.

Levelek a szerkesztőhöz.

Nagyttiszteletű szerkesztő ur!

A folyó évi május 24-ike végzetes nap volt rám nézve. A mondott napon ugyanis esti 10 órakor a lelkészi lak kigyuladt s mindenem, mit 4 sanyaru év alatt nagy nélkülözések közt megtakaríthaték, a lángok martalékává lőn, magam, nóm s gyermekeim tökéletesen ruhátlanul maradtunk.

Nt. Gaál Imre esperes ur szánalmas helyzetemet figyelembe véve, adakozásra hívta fel a kebelbeli lelkészeket, sőt nagyságos és főtiszteletű püspök urnak is pártfogásába ajánlott, ki nem késett a nt. esperesi hivatalok útján azonnal adományozásra hívni fel a kerületbeli lelkész urakat.

Noha a felhívás nem ebben a lapban történt, legyen azért a köszönet nyilvános; hadd álljon a Debr. Prot. Lapban feljegyezve beérkezési sorrendben — az adakozók neve s adományaik összege.

Adakoztak: nt. Ember Pál M. Keresztesről 3 frt, t. Szabó Menyhért s. lelkész Biharról 10 frt, t. Szemes László Szt. János 4 frt, nt. Szabó Károly Ártánd 2 frt, t. Vadon Miklós Nyüved 1 frt, nt. Bakóczy János h. böszörményi lelképásztor és h. esperes közvetítésével: a földesi ref. egyház 2 frt, a hajduböszörményi ref. egyházban gyült 4 frt 58 kr, nt. Bakóczy János 1 frt, t. Töviskes István 50 kr, t. Tóth Miklós ref. lelkész közvetítésével Tisza-Roffról 10 frt, nt. Ember Károly Furtáról 2 frt, t. Szabó László T. Ugh 2 frt, t. Láposy János T. Eszlár 1 frt, t. Bugyi Sándor J. Hodos 2 frt, nt. Könyves János ref. lelkész közvetítésével: a kis-marjai ref. egyház 3 frt.

Fogadják főtiszteletű s nagyságos püspök ur, nt. Gaál Imre és a többi nt. esperes urak, úgy szintén a kegyes szívű adakozók legmélyebben érzett hálámat s köszönetemet, melynek őszinte nyilvánítása mellett — teljes tisztelettel maradok

Váncsodon, 1882. szeptember 30.

Nagy Sándor,
ref. lelkész.

Mező-Tur, 1882. szept. 25.

Nagytiszteletű szerkesztő ur!

Első körutam augusztus 13-án végeztem be Debelliá-csával, gyűjtve ott rövid egy nap alatt 109 frtot. Második körutamra szeptember hó elején indultam el, s kezdettem azt meg legelőször is Makón e hó 10-én.

Makó ez utóbbi években egyházi s iskolai czélokra különösen sokat áldozván — 6 új iskola s tanító állítása s egy 100 ezres temploma építése következtében — rendszeres gyűjtést nem tettünk, csupán a perselypénzt fogadtuk el a nagybecskereki egyház számára, s az önként hozzánk hozott összeget. Mely mégis a makóiak szives buzgólkodása folytán 148 frt és 36 kr-ra szaporodott fel.

Makóról f. hó 17-ére Békésre mentem, hol nt. Szegedi Károly lelkész ur a gyűjtés eszközéséről már elébb szives volt akként intézkedni, hogy predikálásom után öt tizedben elindítanak öt presbytert adomány gyűjtés végett.

Igy még f. hó 17-én d. u. Mező-Berénybe mentem, hol nt. Thury Dániel ur szintén intézkedvén a gyűjtés foganatosításáról akként, hogy a következő két nap négy kocsival bejárjuk a hiveket, be is jártuk s 19 frt, 6 köböl buza s 5 véka árpa lett gyűjtésünk eredménye.

Mező-Berényből szeptember 21-re Körös-Ladányba mentem, hol az nap reggelén predikáltam, s a nt. lelkész urral egyetértőleg abban állapotunk meg, hogy tekintve a nagy munkaidőt, két hét múlva ő maga s presbyteriuma fog intézkedni valami könyöradománynak számunkra való gyűjtésében.

Körös-Ladányból f. hó 22-én értem Mező-Turra nt. Lukács Dániel urhoz s itt predikáltam 24-én. — Predikálás után azonnal összejött 72 frt s néhány krajczár. A rendszeres gyűjtést pedig a jövő héten kezdik meg, mi, tekintve azon meleg rokonszenvet, mi a Mező-Turiak részéről a nagybecskereki egyház iránt mutatkozik, a lehető legszebb eredményre nyujt kilátást.

Többen járultak már eddig is 5—10 frtjával a szent czél előbbviteléhez. Az adakozók közt volt többek között egy szegény, magával tehetetlen, igen szegény özvegy nő is, ki egy öt forintosából négyet ezen szavakkal kért vissza: „ez már kell az én temetésemre s ezenkívül nincs semmim!”

Én pedig Isten ezen különös kegyelméért, nem szünöm meg soha neki napról-napra háládatosabb gyermeke lenni, s egyedül neki adva minden dicséretet, s embertársaimnak, — különösen pedig lelkészársaimnak a halandók közt legtöbb köszönetet, mint kik igazán, egész szívvel és lélekkel munkálkodtak s munkálkodnak gyülekezetekben a nagybecskerekiek érdekében.

Szalay József.

Különfélék.

A tiszáninneri ref. egyházkerület szeptember 24—26 ik napjain Kassán tartotta meg őszi közgyűlését. 24-kén volt az ifju lelkipásztorok — szám szerint 14 — felavatása, mely alkalommal a felavatandók közül Komjáthy Gábor ladmoci lelkész tartott egyházi beszédet Máté XI, 29—30. verse alapján.

Másnap szept. 25-kén br. Vay Miklós főgondnok nyitotta meg a gyűlést, szokott bölcsessége és emelkedett nyugodtságával előadván a zsinat lefolyását, eredményeit és legközelebb várható üdvös következtéseit. A beszéd a gyűlésen jelenlévők osztatlan tetszésével és élénk lelkesültségével fogadtatott.

A zsinati szentesítendő törvények kihirdetése, és az azoknak életbeléptetése és alkalmazása végett szükséges előleges intézkedések megtételével az elnökséget felhatalmazta a gyűlés, hogy szükség esetén rendkívüli egyházkerületi gyűlést hívhasson össze. A konventi tagok megválasztása későbbre maradt, megnyugodván a gyűlés abban, hogy időközben a főgondnokok és superintendensek intézzék az előforduló egyházi és iskolai ügyeket.

Következett volna azon bizottság munkálkodásának tárgyalása, mely a múlt nyáron Hegedüs László elnöklété alatt azzal bizatott meg, hogy a sáros-pataki főiskola kormányzati szabályai körül szükségelt módosításokra terjessze ki javaslatait. Azonban kitünt, hogy a bizottság különböző okokból össze nem hivatott. A gyűlés a tanügyi bizottság elnökét Hegedüs Lászlót utasította, hogy a kinevezett bizottságot mulhatatlanul hívja össze, s munkáját a legközelebbi tavaszi közgyűlésre mindenestre terjessze fel.

A Prágai Lajos esperes lemondásával megüresedett főisk. egyházi algondnoki hivatalra szavazattöbbséggel Fejes István sátoralja-ujhelyi lelkész választatott meg. Bernát Zsigmond helyére pedig az ungi egyházmegye segédgondnokául Kovács Károly.

Majd a sáros pataki főiskolai tápintézetnek a főiskolai tanügyi bizottság által módosított alapszabályai erősítették meg.

Az egyházkerületi pénzügyi választmány és a sáros-pataki főiskolai számvevő szék megbizattak, hogy a tavaszi közgyűlés elé terjesszenek javaslatot, mimódon lehetne mind két pénztár tőkét az eddigi kamatnál kisebbre kihelyezni, kimutatván azt, hogy minő különbség áll be ez által mind két pénztár bevételeire nézve.

A peres ügyek közt megemlítendő, hogy 2 lelkész egyházi fegyelmi uton hivatalától felfüggesztetett.

Ezenkívül számos belügy intéztetett el.

Armós Bálint a helybeli ref. egyház köztiszteletben álló főjegyzője, állásáról az október 1-én tartott presbyteri gyűléshez beadott levelében lemondott. E levél fontos okmánya egyházunk újabb történetének. — Leköszönésének indokai gyanánt felhossa a politikai pártoskodás szellemének az egyházi téren is elharapózását, és azt, hogy miként tétetett politikai pártüzelmek nyilvános szinterévé a debreczeni ref. egyháztanács néhány év oltá. Ezen viszonyok közt lelkiismerete nem engedi meg, hogy hivatalát tovább folytassa. A levél nagy hatást és izgalmat keltett.

A debreczeni főiskolai joghallgatók önképző köre f. hó 1-én d. u. 4 órakor szépen sikerült emlékünnepelet tartott. A tanítványi hálás kegyelet ünnepelte meg Kallós Lajos közelebb elhunyt jogtanár emlékét. A társulat elnöke, Némethy Károly 3. jh. szöszékre lépven, olvasni kezdé meleg

hangon irt emlékbeszédét, esetelve azon szives viszonyt, mely Kallós Lajos és tanítványai között fenállott, rajzolva az elhunytnak életét, tudományos munkálkodását, jellemzőségeit, vallásosságát. A rokonszenves, megható hangon olvasott emlékbeszéd méltó eulogium volt elhunyt jelesünkre. Kelemen András 3. jh. indítványozta aztán, hogy a megboldogult tanár emléke örökíttessék meg a társulat jegyzőkönyvének lapjain, mely indítvány természetesen elfogadtatott. Végtelenül jól esett nekünk hallani azt a hangot, mely úgy a felolvasást, mint Kelemen András valódi szónoki erővel tett indítványát jellemezte. Az a mag, melyet a megboldogult tanár hintegetett, nem esett sziklás, terméketlen talajra, de megfogamzott a derék joghallgatók kebelében. — Mintha Istennek szolgálai beszéltek volna, úgy rajzolták azt a vallásosságot, mely a megboldogultat jellemezte s úgy intettek mindannak követésére, a mi a megdicsőült egyik legfontosabb elve szerint „rectum et honestum.” A jelen volt jogi és theologiai tanárok örömmel látták, hogy van itt kellő talaj az ő munkálkodásukhoz s azon meggyőződéssel távoztak a szép emlékünnepeletről, hogy az igazgatónak a tanulókhöz intézett szavai szerint „rectum et honestum” volt, a mit ők ezuttal tettek. A hála és kegyelet az emberi szív legszebb tulajdonai közé tartozik s fenkölt lélekre, emelkedett gondolkodásra mutat. (Cs. L.)

Lukács Ödön nyíregyházi lelkész és szabócsi egyházmegyei esperes f. hó 24-én egyházunkban nagy szavazattöbbséggel ispotályi lelkészszé választatott.

Solymosi Sámuel a miskolci ref. lyceumi tanári kar legidősebb tagja, élte 66-dik, tanársága 37-dik évében, szeptember 30-án elhunyt Miskolcra. Temetése október 2-án volt. Béke az elköltözött hamvaival.

Az új léta ref. egyház részére adakoztak a zsinati képviselők közül: B. Vay Miklós 50 frt, V. J. 10 frt, Horthy J. 10 frt, Zeyk K. 5 frt, Dósa M. 5 frt, Beóthy Zs., Kun B., Dr. Ballagi M., Antos János, Kovács Ferencz 3—3 frt, Fördös L., Pap G., Sárközi K., Gáspár J., Bernát J., Szilágyi J., Konkoly Gyula, Teleki P., Végheli Dezső 2—2 frt, Dobos J., Sipos P., Göde K., Szilágyi J. Kovács Antal, Miklovicz B., Soltész L., Hegedüs Lajos, Dávidházi J., Balogh F., Csonka J., Jókai Lajos, Horváth M., Dr. Öreg János, Béki Sámuel, Szentpéteri S., Szinyei G., Makay D., Kopré F., Parádi K., Szász D., Révay L., Szilágyi István, Lengyel I., Szilágyi L., Farkas Antal, Baksay S. 1—1 frt, Gaal J., Doktor J., Dömény J., Koncz I. 50—50 kr, Egy valaki 1 frt, összesen 143 frt. — Ezen 143 frtot hálás köszönetem nyilvánítása mellett zsinati jegyző Tóth Sámueltól kezemhez vettem. — Debreczen, 1882. szeptember 26. — Lénárt Péter, újléta ref. lelkész.

Beküldetett hozzánk a „Debreczeni egyházmegye 1882. évi aug. 10-én tartott ülésének jegyzőkönyve.” A terjedelmes jegyzőkönyvben kitünő helyet foglal el Dávidházy János esperes urnak a f. évi szabályszerű egyházlátogatásról beterjesztett kimerítő jelentése. A jelentés hü képe az egyházmegye anyagi s még inkább szellemi és erkölcsi állapotának. — Nem takargatja a fogyatkozásokat s rámutatva a nyílt sebekre, gyógyszer is tud ajánlani. A kitünően szerkesztett jegyzőkönyv érdekes tanulmány minden egyházi embernek.

A „Sárospataki Lapok” a szélső kisebbségi pártoknál megszokott türelmetlenséggel neheztel, hogy lapunk mult számában egy tudósítását pártszennvedélyből származottnak mondtuk. Ha nekünk nem hiszi, hogy csakugyan az, olvassa meg az „Erdélyi prot. Közlöny” az szinte olyan véleményben van, pedig bizony nem beszélünk össze. A mi az egy G. K-t ill. ti, ő megköszöni, hogy csak sárgaságban, nem pedig sárga-feketeségben szenvedőnek mondatik, mint a Lükő zsinati lombikja. A mi a korteséget illeti, hogy az kenyere-é valakinek, azt már Sárospatakon csakugyan jobban tudhatják.

Dr. Török József főiskolánk jeles tanára és a m. tud. akadémia rendes tagja, 40 éves orvosi gyakorlata és majdnem oly hosszú tanári pályáján szerzett érdemeinek legmagasb méltánylásául a királyi tanácsosi czimet kapta. Fogadja a megasztalt e lap basábjain megérdemelt kitüntetéséért a mi üdvözlötünket és szerencsekívánatunkat is!

A Petőfi-szobor bizottsága a Petőfi-szobornak Huszár Adolf kitünő művésznök által készített eredeti gyps-mintázatát (maga az ércszobor e hó folytán fog Budapesten felállítatni) a debreczeni főiskolának ajándékozta. A becses — több mint 20,000 forintba került — ajándék Bécsből már városunkba érkezett és remélhetőleg magának a művésznök jelenlétében a főiskolai könyvtárban fog felállítatni. A szállítás és felállítás költségeinek fedezésére Debreczen város közönsége köztalálási izek nyitattak.

Helyreigazítás. A prot. Egyházi és iskolai lapban megjelent azon hirrel szemben, hogy Szeremley József t. dobi lelkész böszörményi lelkészszé választatott, kiigazítólag megjegyezzük, hogy Szeremley József ur csupán esperesnek választatott meg a b. Pápay Imre halálával megüresedett esperesi helyre. — A h. böszörményi papválasztás még ezuttán lesz.

Felhívás! Alólírott teljes tisztelettel hívok fel mindenkiket, — ki a magyar prot. egyházirodalom története iránt érdeklődik, — miszerint, ha csak egy levelező lapon is, kegyeskedjék tudtomra adni azon neveket, mik — tudomása szerint — az „Uj Magyar Athenás” II. füzetéből kimaradtak (Bogyó Mihály, Fekete János). — Gyüd, u. p. Siklós — 1882. szept. 22. — Kálmán Farkas.

Révész Imre emlékére a püspöki hivatalhoz beküldött adományok:

Szentleányfalvai ref. egyházból: Dregán Simon 10 kr, Janovics József 20 kr, id. Zabán István 20 kr, Nyíri János 10 kr, Gyarak Mihály 20 kr, Czudar Mihály 10 kr, Kocsis András bíró 32 kr, id. Veszprémi János, Veszprémi Antal, ifj. Veszprémi János, Kovács Bálint, Horváth Pál, Molnár Ferencz, Czövek András, Mikó Lajos, Balázs József, Prohászka János 10—10 kr, Pikó Sámuel 30 kr, Kocsis József 6 kr, Juhász Mihály 10 kr, ifj. Takács Ferencz 5 kr, ifj. Kocsis József 3 kr, Mészáros Imre 4 kr, Mészáros István 5 kr, Köblös Erzsébet, Beke Mihály, Beke István, Varga István, id. Vékony Sándor 10—10 kr, Vékony János 15 kr, Bimbó Mihály 20 kr, Kis Mihály 70 kr, Hajdu István 10 kr. — 2-dik gyűjtés: Zabán István 10 kr, Bertók István 5 kr, Kocsis András 20 kr, id. Zabán István 10 kr, id. Köteles János 5 kr, ifj. Vékony János 5 kr, Gerendi Mihály 10 kr, Lada Sámuel 10 kr, Balázs Péter 20 kr, Pikó Sámuel 10 kr, Pikó Andrásné 5 kr, Kovács István 10 kr, Bimbó Mihály 10 kr, Kiss Mihály 20 kr, — összesen 5 frt 25 kr.

Közvetlen szerkesztőségünkhöz küldött az ágyai ref. egyház 3 frtot.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztő társak: **Békési Gyula, Géresi Kálmán.**